

G. F.

Magyar Tudományos
AKADEMIA
Főttkari hivatal.

Ért. 1889 szeptember 29.

Pályamű

IV.

a Nádasdy gróf-féle jutalomra.

— elbeszélő köllemény —

1.

18

Amélia.

— Viágrége —

Felige:

Órent terméssel! dajkálkodó anyám,
Szerelek én kimondhatatlanul!

Tompa.

Nelige:

Ózent termézet! dajkálkodó anyám,
 Szerettek én kimondhatatlanul!

Toupa.

Kamélia.

—Virágrege—

Törri napja napja alól a bűvös Kelelnok,
 Hol a virágok' is szerelmet lehelnek,
 Hol derültebb az ég, hűre sücs a félnek,
 S a lombok az örök életről regélnek,
 Hol a ringó hullám tükrében a pálma
 Nézegeti magát, mint egy hű lányka:
 Onnan mondok regét.

Pacska patak partján.

Kamélia mellett, lakott a Borostyán.
 Szegény az előbbi, az utóbbi gardag;
 Itt mulatnak, ott nincs vége a panasznak.
 De mind a két család féllett büvösösége:
 Kaméliánál lány s fiú a Borostyán
 Legdrágább kincse és a hár szem-fénye.

S míg a fiú vidám, pajkos, szilaj gyermek:
 A lányka szende szelidséggel lép meg.
 S így csoda-e arlán, ha a két ellentét
 Együtt, mint éjzaki s déli sark kereslek.
 Mert a szerelmében nincs szegény, nincs gardag,
 Egyik szívébe így, mint a másikéba.

Besült forró napja a büvös tavasznak.

De hát, hogy egyik szőm másikkal ne öltsem;

úgy kell, a hogy ismer elrendelte kölesen:

Egy máskor szereltek, egymásért egyedek,

Nem névve a jövőt, élve a jelennek.

Hiéljük így sem volt még, s így boldogok voltak,

Nem is gondolták hát, hogy hisz még valaha

Vége is lehet a boldog, szép napoknak.

De mikor a búját, jóságot, kellemet:

Elvárni, tiltakozni, rejteni nem lehet.

Olyan az, mint a nap; bár borítsa felhő,

Nit gyors kézzel őrígy légi hündérke sző;

De azért tudjuk, hogy ott van fényes arca:

Kaméliával is így volt ez, s nem egy sző

Kelt önnönmagával érte kisios havarra.

S így történt, hogy egy szép napon, éppen délbe

Két öreg Szegfű lép Kamélia elébe.

S módosan bókolva, így kezdtek beszélni:

„Hügoeskám ide mi jöttünk hárdúr nézni....

S javadra illett ki; meg is kériünk nyomban

Remekünk szánára, ... no, ne pirulj lelkesen,

Hanem inkább mondd csak, jó anyáeskiad hol van?”

Szegfű Kamélia! szegfű kis leányka!

úgy megijedt erre, majd hódára mála.

Vége, nagy sokára, hogy magához lére,

Kis kezét rábotte dobogó szivére;

És meghajtván magát, ilyen szőkat ejtett:

„Sesszenek leidni.... majd mindjőnt behívom...

Éppen az 'inént ment.... megnézni a kertel'...

Elfulott.... s piszúlva mondta el anyjának,

Hogy oda ben szá mily vendégek várnak.

Sarkán úgy elült egy orpona bokorba,

Félve és remegve, csak erre gondolva,

Mert csak egyet látott, az ringott fejébe”

Hogy nem akit szeret, nem a Borostyánnak,
De másnak lesz talán hites felesége.

Azokban mint okos, jó szívony, manója
Styképen válaszolt a kérők szavára:

> Drágám hűvös örül bár a szerencsének,
Mert, hogy minket ilyen kibűntés érhet

Gondolin se merdem; de megengedik tán,

Hogy a lányom adjon erre választ, mert csak
Az ő boldogsága forog itt most kezekben.

I mert a kérők arcrán elborulást látott,
> Nem sültöttek, bréfált, még kitelő fákat.

Megpondolin időt, egy hónapot kérnek,
Iha akkor leordelném az urak reményét...

Megkérderem lányom, és ha igent mondna:

Áldásom nem késik, hisz a többi ügyis

Drága lünderünknek lesz majd égi gondja.

I elbűcsirtek. - Hivta édes hangon arlán:

> Gyere csak kicsikém, én aranyos lánykám <

I hogy előjött, arera, mint a piros hajnal,

Mely után a nap négy gyors peripán nyargal.

I mint a hajnal lüvik, ha a nap beérte:

Ugy futott, úgy bűlt el, rokozva borítván
Édes jó anyjának szerető keblére!

> No, no, de kis bohó, miért rokozsz, mi bajod?

Méhem, anyáskösdnek, remélem, kiváldod?

Áért tán, hogy ezek megkérték kereset?

Hivren ennek más lány örül, kapsol, nevel!

Te se bűsülj, drágám, és semmit se rólok

Ákar még, akár nem; mert inkább haljak meg

Mint, hogy te miattam, ne lehess majd boldog <

Áll elkerdek sírni, egyhástra borítva,

De, gondollák derü jön majd a borúra.

Pedig, ha tudlak vón, hogy a kirók helyhe

Telég sinesen még rézükre meglolva;

Hogy még csak most jön ám az igazi bánat.

Sirdak volna annyi, hogy bús könyveikből
 Patak lett volna, és még az is kiáradt!

Végre a sirással lassan alább hagytak,
 Itt-ott volt arukon nyoma a harmatnak,
 Mely, mint drága gyémánt, szüdkölt, csillámlott,
 Égnyáron lékzörvén két lelki világot.

Mert édes anyja hogy a szemébe nézett
 Lányaának, meghudta, hogy a két kérőnek
 Mit hozott s mit hoz majd a kegyetlen végre!

Salam, szólt szeliden, remeidből lódom,
 Hogy te már más szerető, aranyos lányom.
 S hogy ezt én nem vettem eddigelé észre!
 Ó, vadd meg kit szerető, hadd tudjam meg ^{végre?}
 Ne félj, kis báránykám, hisz' ebben a korbá'
 Melyben vagy, magamról tudom, hogy a lányomnak
 Kivétel nélkül az édes-kínos sorsa. <

> Én voltam a hibás, nem te, kedves gyermek,
 Léted, édes, most minket az én hibám ver meg!
 Nekem kellett volna észrevenni régen,
 Hogy te már nagy lány vagy, s nem hordalak kérem.
 Óh, ne neherdélj rám, óh, bocsáss meg érte!
 S vadd meg, hogy kit szerető, ha már szerető, mondhasd
 Kinek van kis szived eszébe ígérve? <

Drága, jó anyjacska, megbocsálhatok nekem?
 Hogy a tudtad nélkül már szereltek régen....
 De mikor... oly vidám... oly szép... olyan kedves...
 Így lettem Borostyán fiába szerelmes....
 S azt vallotta öis, esküvel ígérte:
 Hogy vagy én, vagy senki, de nem lesz, míg' élek,
 S ha meghalok úgy sem, más a felesége."

Nem szólt a jó asszony erre, csak elsiápadt,
 Mert már kézzel lépte szivét a bú-bánat.
 Sétuoki lélekkel a jövőbe nézett,
 S a néptől, mit látott, szive, lelke vértelt.
 S hi szerelmünk tudta mi lesz vége.

De megadla magát s lemondással várta,
Hogy rivél a sors hól írekre hadd lépje.

*

*

*

Híji Borostyán is abba korba lépe,
Hol, a nülök szorint, nőülnie kéne.
Családi gyűlésben, nélküle, de róla
Brt halárvorták hát, hogy máhor egy hóra
Rórsáéknál ösere kéréfogóra gyűlnék,
Mint a kinek lányát szemelték ki régen
Menyökül, s mint a kit legköbbre becsülnék.

S mindjárt be is hívták, s így szólt édes apja:

»Fiam, ma letelik gyermekkorod napja.
É korból e nap van már eppedül hátra,
Holnapról férfi kére, jól lehat a gátra!
Bírálj szembe mindennel, ne csüggedj a vénben
Mint férfighez illik, de inkább asszonyt hore
S háshor, ki néked hü támaszod kéren.«

»Tekints szél, epedue néz rád minden lányka,
Szép is vagy, gardag is; de atyád szavára
Ha hallgatni akaror, egyet mondok néked,
Kellő lesz belőle: a rórsát megkéred!
Es mivel szór rórnak is csak egy a vége:
Kimondom, a gardag Borostyán fiamnak
Nem lehet: csak rórsa nielő felesége!«

Úgy van, úgy; sólott a lányas minden tagja,
Teléül, hogy est mind nemcsak helyben hagyja,
De még helyesti is. - Meki meg, a hünek,
Kivánsesi könyei szemcibe gyűlnék,
S remegve: „Óh, édes, jó atyám, így sólott,
Só lányased késo, mert én a rórsával
Nem lehetnék... soha... soha, soha boldog!»

S hátrabban folykatta: „Mert én mást szeretek,
Szeretem a földön a legrebb gyermekket,
S a legjobb leánykát, óh, őt birnom szeretd;
Kinek én, s ő nékem esküdött szerelmel,
Kinek én, s ő nékem: minden e világon.

Oh csak bennem, és én ö benne lehettem,
Soha senki másban, időm, boldogságom!

„Szegény, hogy szegény, de a szive gazdag,
Csupa gyémánt, nyoma sincs abban a garnak.
S gazdagság? Hisz' nekünk több is van soknál;
Ha még többet kívánsz, annyi mintha lopnál.
Oh, így-e jó atyám, megengeded nekem,
Hogy akit szeretek, kis Kaméliámmal...
Így-e nem hagyjál, ha nőmül megkérem?”

⇒ „Soha! így kiáltott, addig míg én élek
Nem veszes el ily jött-ment, holdús, szemel népet!
Ugyan mit gondoltál? Egyéb nem is kéne,
De élvezne az ősi család dicső fénye...
Nem... nem, mondj le róla s hallgass a szavamra,
Mint hogy ezt megélnem, pedig egy fiam van,
De inkább lássalak kiterülve, halva! ←

⇒ Végzetem, s ha még is nem fogna szom rajtad:
Tudd meg, hogy akkor te az én fiam nem vagy!!

Menj, vedd el őt, arlán menj holdúlni vele,
Segyen návrágyalok az orrágút síle!
Tamaszok köldűsöt; borsalok a nyomor,
De, hogy én ráálljak is belegyerem
Ébbe fagybe; — arra még csak ne is gondolj! ←

Sharagosan ment ki; — az ajtót bevágyva
Még csak rá sem nézett egyetlen fiára.
Ki, mint az ifjú fa, melyet villám sújtott,
Összelejtve rajta minden galyat, lombot;
Így állott egyedül, elhagyatva, árva.
Csak egy kis szellőre, mely kidöntse végkép,
Az élők sorából, már csak arra várva.

„Híher is fordult vón? Vigasztalást, enyhét
Tudta, hogy e földön senkinél sem lehet.
Testvérei, anyja gögösök és bürokkék,
Bánatára ök a keserű gúny iorkét
Vétréek csak; nincs hát más, mint lelke felénk,
Kaméliájának, ludtára adni e
Segnagylebb bánatát, mely szerelmest érhet.

El is küldte hozzá az ördögökreket,
 Idvám kerébe idy barbatmú levelet:

Szerelmem és idvóm, lelkeimből vett lélek!

Szerettek, te ludod, se szerdem végzett
 Áldozóm lett minden ... minden a világon:

Unkóbb meghalok, de rólad te nem mondok,
 Egyetlen szerelmem, drága menyörögöm!

Ne fély, nem hagyok el, esküme gondolok,
 Kibartás résriekről a jelző s földolog.

Bár atyám elleni, hogy szerettek, drágám,
 De érlehor érünk mi hű kibartás árán,
 Mert ha majd látja, hogy rólad te nem mondok:

Ránk adja áldását, hogy ne lépjek szivél
 Egyetlen fiának soráról a gondok.

A tiéd — Borostyán. Egy irba olaja;

Pecselül szolgált egy fénybogárka szárnya.
 Soly vidám lett arban, megkönnyebbült lelke,
 Mint a gerlének, ha hű párját meglátta,
 Vagy mint a felhő, ha könyeit kísértte.

Pedig hát hiába! hiába lett bármil,
 Mert más volt róla a sors könyvébe írva.

*

*

*

Elhűnt az egy hónap; el a fogzó holddal,
 Kaméliákra telve bánat s gonddal.

Mert a császka szellő bejárt minden házat,
 S elbeszélte mindent, a mi rossz, s gyálatat.

S mindig újat mondott, mindig napról-napra;
 Tehetett - e róla, ha egyszer úgy mondtá
 Borostyán testvére, édes anyja, apja.

S Kaméliáról szólt mindig a hír nyelve;
 Annak szép lelkére egyegy foltot ejtve.
 Pedig olyan volt, mint a reggeli harmat,
 Mégis hűt szeliden, hűtve a rágalmat.

De overán, hogy lelkét speerti, meglátzott,
 Mert a hajnal-bibor sápadt - sápadt aron,
 S helyette halálos hőmerő langyozott.

De két élű ám a ragalomnak kardja:
 Borostyánnak is fáj, mi Kaméliját marja
 Mert hiszen ő tudja, hogy milyen e lányka!
 Ő tudja, hogy e bí mind csak a gőg átká,
 Mit szülői várnak a legjobbra s hübbe,
 Hogy meghidegültön iránta, pedig hát
 Nem értek elé, ez még olaj volt a tűzre.

Mert most még forróbban esedek ő érte,
 S lelki belegrég lett ez esedés vége,
 Melynek súlya alatt az a délerag bennel,
 Sz a piros srép araz, görnyedt s hófehér lett.
 És mégis mi történt? Kiszeregek dacrára
 Meg lett a kőfogó a róssa lányával
 S a szülők vidáman készültek a nászra.

Van is süngés-forgás a két gardag hárnál!
 Fészkelés aranynyal téllent még se lát nál.
 Ott híres szakácsnők: fahéj, majoránna,
 Vanília, gyömbér s az elhízott zsálya,
 Hét orozágra szelő lakomát készítnek,

Míg ott a menyasszony drága ruhájára
 S gyöngytermő csigák varják föl a hímét.

Van már zenekar is szerveződésbe, három,
 Hogy a vigasságnál mind körsemunkaljon.
 Sz egyik, a kis pirty, majd a vizet hívra
 S keringőt rigó s ha az szomorúra
 Kerül a sor: akkor fülemüle szólal,
 S mind fel van birtalva, hogy ortán egyik se
 Tükarkodják ám a gyantával, varóval.

És a három primás összebessélt srácon,
 Hogy Borostyánt reggel felkeltik zenével.
 Esküdni megy így is; feledni a múltat
 Könnyebb lesz neki, ha vig nőket hírnak.
 Mert, így gondolkodlak, nincs a földön senki,
 Akinek ilyenkor nem volna, nem kéne
 Sok-sok édes pereret feledni, benneni.

S hogy elment az éjjel, s jött a piros hajnal:
 S három zenekar indul lépve, halkán,

S amint így oszva Borostyánhoz éne:
 A harangvirág lép ott épen eléje
 S búsan csilingelve hündeli, hogy gyász van:
 Két fiatal halott fekszik kiterítve,
 Sírnak, keseregnek egyszerre két hársban.

A harangvirágtól megdöbbenve kérdik,
 Hogy kinnek halálát csilingeli végig?
 Kinnek lelke szállt el, mint a himes lepke,
 Szerető páriját ha hiába keresle?
 Mire az, szép helyét lehajtván, így szólott:
 Két boldogtalan lett, ami körülünk nem volt,
 De éjjel egyszerre igen-igen boldog.

De ludjakok, folyhatta, ismereltek őket:
 Kaméliját, Borostyánt, a hű szeretőket.
 Mindkettőnek szíve repedt meg az éjjel,
 Mely csak egymásért vert hű szerelmi hűvel...
 S búsan tova lépdelt, kis harangját rárva,
 Mely örült hangjával az élőket inti,
 Hogy két halott van, hogy ellőrvenek gyászba.

A mily lopva jöttek ide a zenészek,
 Erre is oly lopva eltűnederének.
 S csendes lett az erdő, esőt, moró, bokor.
 Sokáig nem reugett a dal lombokon.
 Kinnek is reugett von? Nem járt már ki senki
 De édes dalokat hallgatni, s örülni,
 Hogy ha búsan szóltak; rajtuk keseregni.

A két gyászos hársban sínes most orogány, gardag;
 Könysek egyformák, a szívöl fakadnak,
 Egyiknek épen így, mint a másik félnek
 Nagy vesztéségéről könnyei bezzének.
 De míg Kaméliját nem vádolja a lelke
 Lányja haláláért; az öreg Borostyán
 Önmagát átkozva, sírva, keseregve.

S hogy egyetlen fiát kiterítve látja,
 Dörölte jut egykor mondott örömgű álka.
 De most is így bezzél halott gyermekéhez:
 Lóld a sors mindent a legjebből elvág!
 Oh, egyetlen fiam, inkább így látlak én,

Mint aranyos hintón, de egy holdias lánygyal,
Ekiivőre menni, a lamplom kísérőben. «

I Kamélya is becsél halott gyermekéhez:
» Oh, a jó sors mindent a legjobban végez.
Övé vagy örökre, aranyos gyermekem...

I fájdalom s emlékek maradt meg csak nekem.
Nyugodjál csendesen s legyen édes álmod
Ami nekem nem lesz, mert elvied lalkem
És or ott is marad hálálomig nálad. <

Másnap ortán, hogy a nap nyugodni lére
Egy kepcorót, a mely festve volt fehérre
Hát lilion vitt ki... Egy másikat, kéket;
Aranyos kocsiban aranyos díszélyek.

Gyáros szeggel annak oldalán kiverve
, Kamélya' anyji állt; emeren aranygyal
A halott neve és nemesi címere.

I elhennélék őket lejtős domboldalba,
Melyre a nap első s búcsúesőkjal nyujja

Mely ott kis esernyű oltató dall mormol,
Dört áll a haragos csipkerósa bokor.

I ortán hara melek, örök búcsút mondva
Araknak, a kik már boldogok s akik már
Nem állnak körvájuk pajján jótörő sorba.

És a mint búcsú sívvel dalvának, reggel
A kis harangvirág már ismét sziltingel.
De hangja most nem búcsú, hanem ünnepélyes,
Hírdetvén, hogy mána nagy virág-gyűlés lesz,
Elvöklet alatt az áldott hiendérnek,
Aki büntetője, és jubalmarója
I védője is, ha kell, szertő népének.

Ösregyűltök lassan. Csund ült minden aron.
Ki sem tudta, hogy ~~e~~ e gyűléstől mit bartsan.
Ott volt a tulipán, liljon, hófehérke
Reseda és rósa, gyöngyvirág, kővérke.
Basa-rósa, szegfű, ibolya, kankalin,
Bíravirág, nárcisz, hajnalka és jácsint.
Gyöngyike, nefelejcs, nőviron rormarin:

Boglyos Kalicsa is, nebutosio és mályva.
 Résvirág, szárosszép, muskálly és szálca,
 és még igen sokan. Kamélya, Borostyán
 Mindkettőnek bánat fellege homlokán,
 Ők is ott valának, hogy körrejük szálla
 Elborult orzával az imádott tündér,
 Fogával kezében, bíboros ruhába.

Meg sem éljenek, mintha tudták volna,
 Hogy ma büntetés lesz jó tündériük dolgai,
 Ki trónjára ülve, így szólott: „Hű népem!
 Üdvözölni téged, mindig öröm nekem.
 Bónus mostan ez nem oly keljes, mint volt máskor,
 Mert két ifjú hiven, díszes soroktokban,
 Bármint keresnem is, többé nem találom.

„Fáj a szívem értük s ha arra gondolok,
 Hogy élhetek volna soká mint boldogok
 Hogy csak egy szülőn múlt e két lény halála
 Ki ottba göghöl szívük köré állt:
 Tünde igazságos, ha kimondom bátran,

Hogy egy gyermekgyilkos, mert az ő valóban,
 Nem élhet veletek azon egy határban?

„Meg is büntetem őt! Csarnok apa léndre!
 Hallt ideleled, s a virágok tündére
 Próbálok kereset nyírt, amit pessétek rórnak,
 Felolvasás végelt a sasvirágnak.
 Felhőri arokat s lóbus fehér szírnán
 Volt írva, amint itt követkerik, szépen,
 S mit remegve hallgat az öreg Borostyán.

„Csarnoki önkényeszel egyetlen gyermeked
 Massal jegyred el, mint a kit hűn szereltem,
 S azt megrágalmartad, jó híret veltépted,
 S mindent azért, hogy ~~dísz~~ nyombusod megvédjed.
 S e kiurással sírba velted őket ortán”
 „Tudor-e védelmedre felhőri valamit?”
 Schajtvá fejt „Nem” felelé Borostyán.

„Megátkozád fiad, s magad azt kívántad,
 Hogy inkább meghalva, kiterítve lássad.

Mint, hogy Kaméliát versesse elárhöz,
 I mindent arélt hiú gögödnek hogy áldozz,
 Mert nem volt csillogó gyémánt a ruháján...."

"Igar-e ez, vagy sem? Felelj rá, védj magad"
 "Mind igar" felelte megröve Borostyán!

"Dús gardagságodban elbírova magadat,
 Ist hitted, hogy ez más megvetni jogot ad.
 Lénértél mindenkit, ki szegényebb nálad,
 Nyomokban, a merre jártál, atok bánadt"

"Így volt-e? Hűn vannak lelkid leirva?"
 "Így volt, így... jól vannak... akárki jözzé fel"
 Felelé Borostyán, leborúlva, sírva.

"I végre nérd ez aszonym, egyellen leánya
 Volt neki öröme, és egész világa!

Megfoslád őt töle, nincs senkije most már"

"Igar... igar hörgött sághatva Borostyán.

"Hallj tehát, hogy mi lesz arélt büntetésed
 Mőssör is, mire a legbücskőbb vottál

Elveszted, mert méltó nem vagy, ne mességed!

"Másdoror elvonom dúsgardag ruhádat
 Hogy az emberek se vágyjanak utánad.

És mivel két szivet kergetél halálba:
Te léer a holt ifjak dívítő vírága,

Hogy mindig eszedbe jusson jó gyermeked,
 Kit csarnoki szived, Kaméliával együtt,
 Oly korán, oly ifjan a sírba kergetett!

"Megmondtam! Egy hangzott a kaméy itélet;
 Sa kűndér kegyesen Kaméliához lépett;
 Kinek, kedves lányát emliteni hallván,
 Tőporként hűlt könye végig halvány arcrán.
 I megfogván két kezét a szemébe nérett:
 "Subalmúl, így szédelt, jó aszonym, óh, mondd csak
 Sok-sok fájdalomidért mit adjak én néked?"

"Kérj tőlem, akármit megteszek én érted"

Mire ez sokogva hájt előtte kérdet,

"Óh, csak belkemet hagyd, így sír, óh, hagyd nála..."

Dranyos lányomnál, ... csak ez szivem vágya....

Hogy így addig is, míg én is hozzá térek:

Végképen, legalább így lehessen véle.
Csak ezt add meg nekem, könyörögve kérek.

„Legyen, volt a tündér, gyöngéd, édes hangon,
De így szivnek soh' se szabad, hogy kihadjon!
Szert arokat, kik véredből még élnek:
Meglészen a vidám ifjak kedveserének.
Felruháltak szépen, s boldog ébredésnek,
Ekkor lesz, mikor még a többi mind alszik,
Nyitni egyedül ti fogtok soh' sem késlek.”

„Amivel vortályozásul nem jutott csak bánt:
Mabel véred sok vigalomba járnak,
A szende lányok keblén és kezében,
Ha a bálba, vagy ha esküvőre méggen;
Csak ti kaptok elők, ünnepellek, drágák,
A ti kinyitások, a mulató ifjak,
Tünetszerűen szívet nézik, kesik várják.”

Az ekkor éljen raj közt a tündér elvalla.
A mi körlet? Kamélya drága új ruhába

Élt a gyűlés előtt, melynek minden tagja
A tündér végrészt örömmel fogadta.
Megsodallák, nézték őt, míg a Borostyán,
Ki az előtt ~~élt~~ sír volt, most már koldús merben,
Az örvendők körött, állott bús megrován.

A virág oly szép a Kamélya virága
De lelke az illat, a mint ő kívánta,
Ott maradt lányánál s löbbé vissza nem tér.
Boldogabb a holtnál, mint vő a élőknél.
Bizony jobb is ott lenni, ott nincs löbbé bánat,
Csak így élj a földön, hogy ha majd meghallál!
Sok szív vissza sírjon, sok fájo köny hulljon
A sírba utánad!

— Vége —